

Στάσεις και απόψεις Ελλήνων της διασποράς σχετικά με το ορθογραφικό σύστημα της Ελληνικής και μια ενδεχόμενη αναθεώρησή του

Μαρίνα Τζακώστα
Πανεπιστήμιο Κρήτης
martzak@edc.uoc.gr

Abstract

Aim of the present paper is to explore the types of orthographic errors made by Greeks of the diaspora, specifically Greeks who live on the east coast of the U.S.A., as well the linguistic and extra-linguistic factors, which influence the shape, teaching and learning of the Greek orthographic system. The data stemming from two questionnaires distributed to the participants revealed that Greeks of the diaspora make less orthographic errors compared to Greeks who live in Greece. Greek of the diaspora prefer the preservation of historical orthography for reasons of national unity and recognize politics as a major factor affecting the shape of spoken and written language. Finally, they express their skepticism regarding a potential revision of the Greek orthography.

Keywords: orthographic errors, orthographic fossils, native speakers' attitudes, revision of the Greek orthographic system

1 Εισαγωγή

Η ψήφιση του νόμου 309/1976 καθιέρωσε την δημοτική γλώσσα ως την επίσημη γλώσσα του ελληνικού κράτους, ενώ η Υπουργική Πράξη 900.43/4/9/14145/2.12.1981 παγίωσε τη χρήση του μονοτονικού συστήματος. Παρόλ' αυτά, ο διάλογος για τη σημασία και την αξία της ιστορικής ορθογραφίας αναδιαμορφώνεται ανάλογα με τους κοινωνικούς και πληθυσμιακούς συσχετισμούς στην ελληνική επικράτεια (Καρατζόλα 1999). Οι θιασώτες της ιστορικής ορθογραφίας υποστηρίζουν ότι το σημαντικότερο χαρακτηριστικό της τελευταίας είναι η συμβολή της στη διατήρηση της ιστορικής συνέχειας της ελληνικής γλώσσας, μέσα από την ετυμολογική ερμηνεία των χρησιμοποιούμενων γλωσσικών τύπων. Βασικό, όμως, μειονέκτημά της είναι η έλλειψη γραφηματικής διαφάνειας (Πετρούνιας 1984). Ένα επιπλέον ζητούμενο είναι το κατά πόσο μπορούμε να είμαστε ακριβείς όσον αφορά την ετυμολογική ερμηνεία των λέξεων ώστε να είμαστε σίγουροι και για την ορθογραφική μορφή τους. Από την άλλη πλευρά, οι υποστηρικτές της φωνημικής ορθογραφίας υποστηρίζουν ότι η ακριβής και απόλυτη αντιστοίχιση φωνήματος και γραφήματος διευκολύνει την εκμάθηση της ορθογραφίας και, συνεπώς, λειτουργεί αποτρεπτικά για την εμφάνιση μαθησιακών δυσκολιών (για σχετικές εκτενείς συζητήσεις βλ. Παπαναστασίου 2008, Τζακώστα 2012, Καλαμπούκα 2017).

Η εκμάθηση της ορθογραφίας αποδεικνύεται ως μια διαρκής πρόκληση για την εκπαιδευτική διαδικασία. Οι περισσότερες έρευνες πάνω στην ορθογραφία και την ορθή γραφή εστιάζονται στην καταλογογράφηση των ορθογραφικών λαθών που απαντώνται κατά τη διαδικασία της γλωσσικής διδασκαλίας, στις προτάσεις στρατηγικών διδασκαλίας της ορθογραφίας (βλ. Γιαννικοπούλου 2001, Παπαδοπούλου-Μανταδάκη

2008) και τις αποκλίσεις που εμφανίζονται στις περιπτώσεις τυπικής και μη τυπικής ανάπτυξης (Μουζάκη και Πρωτόπαπας 2010). Μάλιστα, υπάρχουν έντυπα και ποικίλοι ιστότοποι εκπαιδευτικού περιεχομένου¹ οι οποίοι προτείνουν μεθόδους και στρατηγικές διδασκαλίας της γλώσσας συνοδευόμενες από δραστηριότητες εμπέδωσης (βλ. Τζακώστα υπό προετ. β). Όμως, αρκετά λιγότερες είναι οι έρευνες που χρησιμοποιούν τα ορθογραφικά λάθη των παιδιών με στόχο να προτείνουν την υπό συγκεκριμένες συνθήκες αναθεώρηση του ορθογραφικού συστήματος της ελληνικής (βλ. Tzakosta κ.ά. 2011, Tzakosta και Dimtsa 2012, Τζακώστα 2020, υπό προετ. α). Η φιλοσοφία του ερευνητικού προγράμματος στο πλαίσιο του οποίου υλοποιήθηκε η παρούσα έρευνα δεν περιορίζεται στον εντοπισμό ορθογραφικών λαθών και στο πώς αυτά μπορούν να εξαλειφθούν. Εστιάζει επίσης στο τι μας υποδεικνύουν αυτά τα λάθη σχετικά με το μέλλον του ορθογραφικού συστήματος και στο αν τα λάθη στην πραγματικότητα ανοίγουν το δρόμο για μια πιθανή, έστω και μερική αναθεώρηση του ορθογραφικού συστήματος.

Στόχος της παρούσας έρευνας είναι να διερευνήσει τα είδη ορθογραφικών λαθών στα οποία ωθούνται Έλληνες της διασποράς, συγκεκριμένα, Έλληνες οι οποίοι ζουν, σπουδάζουν και εργάζονται στην ανατολική ακτή των Η.Π.Α., συγκεκριμένα στις πολιτείες της Νέας Υόρκης και του Νιου Τζέρσεϊ. Για τους σκοπούς της έρευνας σχεδιάσαμε 2 ερωτηματολόγια, το πρώτο ερωτηματολόγιο 35 ερωτήσεων (E1) ελέγχει τις ορθογραφικές δεξιότητες των συμμετεχόντων στην έρευνα, ενώ το δεύτερο ερωτηματολόγιο (E2) το οποίο συνίσταται από 10 ερωτήσεις διερευνά τις απόψεις των συμμετεχόντων σχετικά με την παρούσα αλλά και μελλοντική μορφή του ορθογραφικού συστήματος Ελληνικής.

Σε γενικές γραμμές, τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας ευθυγραμμίζονται με τα αποτελέσματα προηγούμενων μελετών (Tzakosta κ.ά. 2011, Tzakosta και Dimtsa 2012, Τζακώστα 2020, υπό προετ. α, υπό προετ. β) και μας οδηγούν στο συμπέρασμα ότι οι ορθογραφικές επιλογές των συμμετεχόντων στην έρευνα απαιτούν τη μερική αναθεώρηση της ελληνικής ορθογραφίας. Στη συνέχεια του το άρθρο διαρθρώνεται ως εξής: Στο κεφάλαιο 2 γίνεται μια σύντομη συζήτηση των υπαρχουσών μελετών πάνω στη σχέση ορθογραφίας και γλωσσικής ανάπτυξης και πρόσφατων μελετών οι οποίες εντάσσονται στο ίδιο ερευνητικό πλαίσιο με την παρούσα. Στο κεφάλαιο 3 περιγράφεται η μεθοδολογία της παρούσας έρευνας, ενώ στο κεφάλαιο 4 παρουσιάζονται τα ερευνητικά αποτελέσματα. Τέλος, το κεφάλαιο 5 συνοψίζει το άρθρο.

2 Προηγούμενες έρευνες και ο στόχος της παρούσας έρευνας

Διάφορες διαγλωσσικές έρευνες αναδεικνύουν το σημαντικό ρόλο της φωνολογίας και μορφολογίας για την εκμάθηση της ορθογραφίας (βλ. Share 1999, Kyte και Johnson 2006, για το ρόλο της φωνολογίας, Carlisle 1988, Verhoeven και Perfetti 2003, για το

¹<http://e-didaskalia.blogspot.com/search/label/%CE%9F%CF%81%CE%B8%CE%BF%CE%B3%CF%81%CE%B1%CF%86%CE%AF%CE%B1>,
<https://www.thrania.com/single-post/2016/10/06/10-%CF%84%CF%81%CF%8C%CF%80%CE%BF%CE%B9-%CE%B3%CE%B9%CE%B1-%CE%BD%CE%B1-%CE%BC%CE%AC%CE%B8%CE%B5%CE%B9-%CE%BA%CE%B1%CE%BB%CF%8D%CF%84%CE%B5%CF%81%CE%B7-%CE%BF%CF%81%CE%B8%CE%BF%CE%B3%CF%81%CE%B1%CF%86%CE%AF%CE%B1>

ρόλο της μορφολογίας), ενώ, και αντίστροφα, η ορθογραφία φαίνεται να επηρεάζει την ανάπτυξη της φωνημικής επίγνωσης (βλ. Cheung κ.ά. 2001, Nunes κ.ά. 2003, Pan και Chen 2005, Tyler και Burnham 2006), τη φωνολογική ανάπτυξη (Goswami κ.ά. 2005), την ανάγνωση (βλ. Perre και Ziegler 2008, Taft 2001), τη γνωστική ανάπτυξη, γενικότερα (βλ. Cutler κ.ά. 2010, Pattamadilok κ.ά. 2010). Έχει επίσης επισημανθεί ο ρόλος της ορθογραφίας της μητρικής γλώσσας στην εκμάθηση της δεύτερης/ ξένης γλώσσας (Escudero και Wanrooij 2010, Simon και van Herreweghe 2010, Hayes-Harb κ.ά. 2010). Με τον έναν ή άλλο τρόπο, η σχέση μορφοφωολογικής ανάπτυξης και ορθογραφίας φαίνεται να είναι άρρηκτη. Τέλος, δεν λείπουν οι προτάσεις αναθεωρήσεων των ορθογραφικών συστημάτων (βλ. Jones 1921, για τα πορτογαλικά, Paparavliou και Davy 1999, για τα ελληνικά).

Προηγούμενες έρευνές μας εξέτασαν ορθογραφικά λάθη παιδιών με τυπική και μη τυπική ανάπτυξη και παιδιών με μαθησιακές δυσκολίες. Συγκεκριμένα, οι Tzakosta κ.ά. (2011) αφενός, αποδελτίωσαν κείμενα εκθέσεων (N=100) μαθητών δημοτικού σχολείου (στο εξής ΔΣ) με τυπική ανάπτυξη και χορήγησαν ένα διαγνωστικό τεστ φωνολογικών διαταραχών σε παιδιά προσχολικής και πρώτης σχολικής ηλικίας με μη τυπική ανάπτυξη (Tzakosta και Stavgiannoudaki 2013). Οι Tzakosta κ.ά. (2011) υποστήριξαν ότι, σε φωνολογικό επίπεδο, ο ρυθμός εμφάνισης ορθογραφικών λαθών φθίνει με το χρόνο και την εντατική διδασκαλία, ενώ τα περισσότερα λάθη απαντώνται στις ομόηχες λέξεις (π.χ. 'λίρα' και 'λύρα') και στους συνδυασμούς αυ/ευ (π.χ. 'ευτυχία', 'ευλογία'. Στο μορφολογικό επίπεδο, το μεγαλύτερο ποσοστό λαθών απαντάται στο επίπεδο των θεμάτων των λέξεων παρά στις παραγωγικές ή τις κλιτικές καταλήξεις. Αυτό σημαίνει ότι οι κλιτικές καταλήξεις συνιστούν ισχυρούς αντιληπτικούς δείκτες (perceptual cues) και διευκολύνουν την σωστή εκμάθηση της ορθογραφημένη γραφή των λέξεων. Στο επίπεδο των κλιτικών καταλήξεων, τα περισσότερα λάθη εμφανίζονται στις μεσοπαθητικές και παραγωγικές καταλήξεις.

Οι Tzakosta και Dimtsa (2012) υπαγόρευαν ένα σύντομο κείμενο 150 λέξεων σε 10 παιδιά διαγνωσμένα με μαθησιακές δυσκολίες, συγκεκριμένα εμφανίζουν μια εγγενή αδυναμία γλωσσικής επεξεργασίας, φωνολογικής επίγνωσης, ανάγνωσης και γραφής. (βλ. Snowling 2000, Παντελιάδου και Μπότσας 2007). Τα λάθη των ορθογραφημένων κειμένων εμφανίζονται κυρίως σε μορφολογικό επίπεδο. Συγκεκριμένα, παρατηρείται μεγαλύτερη πιστότητα στην ορθογραφημένη μορφή (α) των λεξικών μορφημάτων έναντι των γραμματικών, (β) των ρηματικών καταλήξεων έναντι των ονοματικών καταλήξεων, (γ) των σύνθετων λέξεων έναντι των παράγωγων λέξεων, δεδομένου ότι οι πρώτες είναι περισσότερο διαφανείς όσον αφορά τα μορφολογικά συστατικά τους (βλ. επίσης Tzakosta κ.ά. 2011).

Στόχος της πλέον πρόσφατης έρευνάς μας ήταν να διερευνήσει μέσω δύο ερωτηματολογίων τις στάσεις και τις ορθογραφικές προτάσεις μαθητών δημοτικού σχολείου και ενηλίκων καθώς και τις απόψεις ενηλίκων ως προς την πιθανότητα αναθεώρησης του ορθογραφικού συστήματος Ελληνικής (Τζακώστα 2020). Όσον αφορά τα ορθογραφικά λάθη, παρατηρείται ότι τόσο παιδιά όσο και ενήλικες σημειώνουν περισσότερα λάθη (α) σε λεξικά μορφήματα έναντι γραμματικών μορφημάτων, (β) σε πολυσύλλαβες λέξεις, (γ) σε μορφολογικά σύνθετες λέξεις, (δ) σε ετυμολογικά δύσκολες να ερμηνευτούν λέξεις. Τέτοια πορίσματα ενισχύουν προηγούμενες έρευνες (βλ. Tzakosta κ.ά. 2011, Tzakosta και Dimtsa 2012).

Είναι ενδιαφέρον ότι τόσο παιδιά όσο και ενήλικες βρίσκουν μια πιθανή αναθεώρηση του ορθογραφικού συστήματος επιθυμητή, αν και όχι απολύτως εφικτή. Μάλιστα, όσο μικρότερης ηλικίας είναι οι μαθητές τόσο λιγότερο ενάντιοι είναι σε μια αναθεώρηση. Παρά το γεγονός ότι οι ενήλικες αναγνωρίζουν την χρησιμότητα ενός φωνημικού ορθογραφικού συστήματος έναντι ενός ιστορικού, οι ίδιοι προτιμούν την διατήρηση του ορθογραφικού συστήματος χωρίς να υπάρχει μια σαφής τοποθέτηση υπέρ αυτής της άποψης. Οι ενήλικες αναφέρουν την πολιτική και τις πολιτικές πεποιθήσεις ως μείζονες παράγοντες επιρροής της μορφής και της χρήσης της γλώσσας. Ωστόσο, θεωρούν ότι η εκπαίδευση και οι εκπαιδευτικοί είναι αυτοί που μπορούν να βελτιώσουν την κατάσταση. Στο σύνολό τους τα δεδομένα υποστηρίζουν την κατεύθυνση μιας μερικής αναθεώρησης της ελληνικής ορθογραφίας. Είναι σταθερή πεποίθησή μας ότι ένα αναθεωρημένο ορθογραφικό σύστημα θα διευκολύνει την διδασκαλία της ελληνικής τόσο ως μητρικής όσο και ως δεύτερης γλώσσας σε τυπικούς και μη τυπικούς πληθυσμούς (βλ. Τριανταφυλλίδης 1988 [1941]).

3 Μεθοδολογία

Στην παρούσα έρευνα, η οποία στηρίζεται στην μεθοδολογία της Τζακώστα (2020), διερευνούμε τις απόψεις Ελλήνων της διασποράς, οι οποίοι κατοικούν στην Νέα Υόρκη και το Νιου Τζέρσεϊ, (Ανατολική ακτή των Η.Π.Α.) σχετικά με τους παράγοντες, γλωσσικούς και εξωγλωσσικούς, οι οποίοι επηρεάζουν τη μορφή του ορθογραφικού συστήματος της Ελληνικής και τα λάθη που εμφανίζονται κατά την εκμάθησή του.

3.1 Εργαλείο

Το εργαλείο της έρευνας συνίσταται από δύο ερωτηματολόγια, το E1 και το E2. Το E1 συνίσταται από 35 ερωτήσεις. Από αυτές οι 6 είναι δημογραφικού περιεχομένου, οι 20 είναι ερωτήσεις επιλογής ενός από τους προτεινόμενους ορθογραφικούς τύπους για μια λέξη-πρότυπο, 5 ερωτήσεις ερμηνεία της επιλογής ή της αλλαγής ενός ορθογραφημένου τύπου, 2 ερωτήσεις ιεράρχηση των πιθανών ορθογραφικών τύπων για 14 λέξεις-πρότυπα και 2 ερωτήσεις στις οποίες οι συμμετέχοντες καλούνται να διατυπώσουν τις απόψεις τους σχετικά με μια πιθανή αναθεώρηση της ορθογραφίας. Το E2 συνίσταται από 10 ερωτήσεις. Οι 6 είναι δημογραφικού περιεχομένου, ενώ οι 4, από τις οποίες οι είναι 2 κλειστού και οι 2 είναι ανοικτού τύπου, διερευνούν τις γνώσεις και τις απόψεις των συμμετεχόντων σχετικά με τις δυσκολίες που εμφανίζονται κατά τη χρήση, τη διδασκαλία, και την εκμάθηση της ορθογραφίας. Η στατιστική ανάλυση των δεδομένων έγινε μέσω του πακέτου SPSS 13.

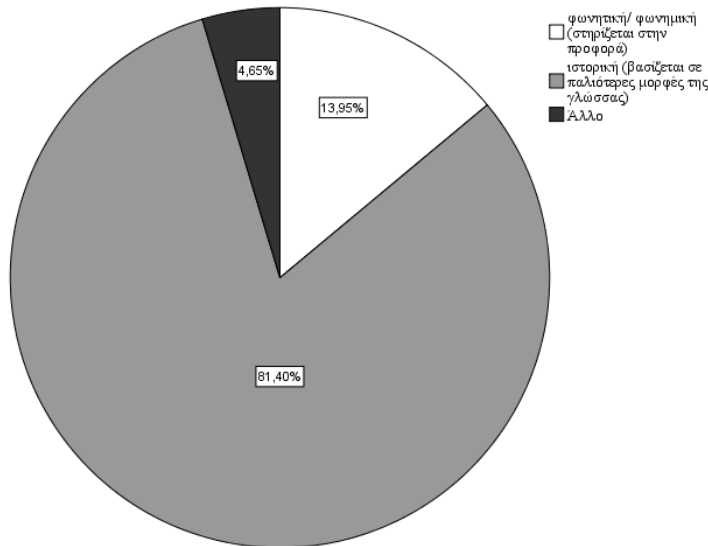
3.2 Δείγμα

Τα ερωτηματολόγια στάλθηκαν σε περισσότερα από 500 άτομα μέσω ενώσεων και συνομοσπονδιών Ελλήνων των Η.Π.Α. Από αυτούς τελικά 43 συμπλήρωσαν το E1 και 32 το E2. Βρίσκουμε αξιοσημείωτο ότι οι συμμετέχοντες περισσότερο δυσκολεύονται να συμπληρώσουν το ερωτηματολόγιο το οποίο διερευνά την ερμηνεία που οι ίδιοι δίνουν για τις στάσεις τους απέναντι στο ορθογραφικό σύστημα της Ελληνικής. Και στα δύο

ερωτηματολόγια, πλειοψηφούν οι συμμετέχουσες γυναίκες έναντι των συμμετεχόντων ανδρών (E1 = 62,79% γυναίκες, 37,21% άνδρες, E2 = 65,63% γυναίκες, 34,37% άνδρες). Επίσης, στην πλειοψηφία τους οι συμμετέχοντες είναι απόφοιτοι αμερικανικών ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων (E1 = 72,09% απόφοιτοι, 27,91% φοιτητές, E2 = 71,88% απόφοιτοι, 28,13% φοιτητές). Οι περισσότεροι είναι απόφοιτοι ή φοιτητές πολυτεχνικών σχολών, ενώ τα ποσοστά των φοιτητών κατανέμονται σχεδόν ισομερώς σε όλους τους κύκλους σπουδών, προπτυχικό, μεταπτυχιακό, διδακτορικό και μεταδιδακτορικό (βλ. Τζακώστα υπό προετ. β για αναλυτικά δημογραφικά στοιχεία). Τέλος, στην πλειοψηφία τους οι συμμετέχοντες είναι κάτοικοι για περισσότερα από 10 χρόνια (E1 = 62,79%, E2 = 62,49%).

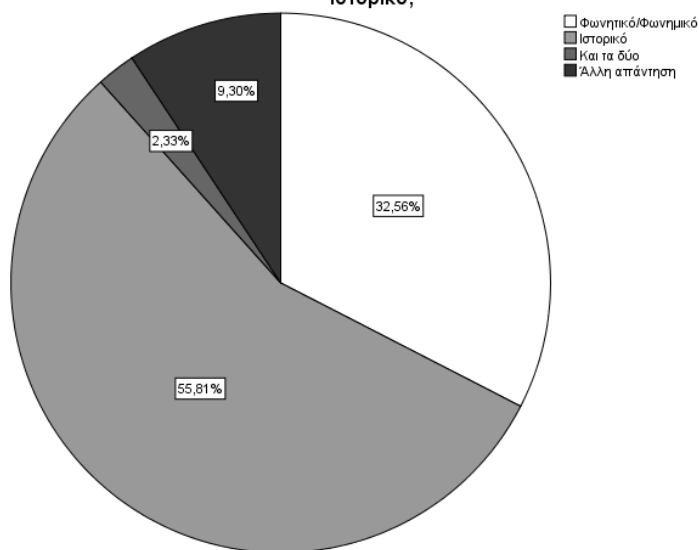
3.3 Αποτελέσματα

Στις εισαγωγικές ερωτήσεις του E1 στην πλειοψηφία τους οι συμμετέχοντες φαίνεται να γνωρίζουν ότι το ορθογραφικό σύστημα της Ελληνικής είναι ιστορικό (N=35, 81,40%) (Γράφημα 1). Σε πολύ μικρότερο, ωστόσο, ποσοστό το αναγνωρίζουν ως χρησιμότερο από το φωνητικό (N=24, 55,81%) (Γράφημα 2).

Γράφημα 1 | Είδη ορθογραφικών συστημάτων

Ποιο σύστημα γραφής θεωρείτε χρησιμότερο, το φωνητικό/ φωνημικό ή το ιστορικό;

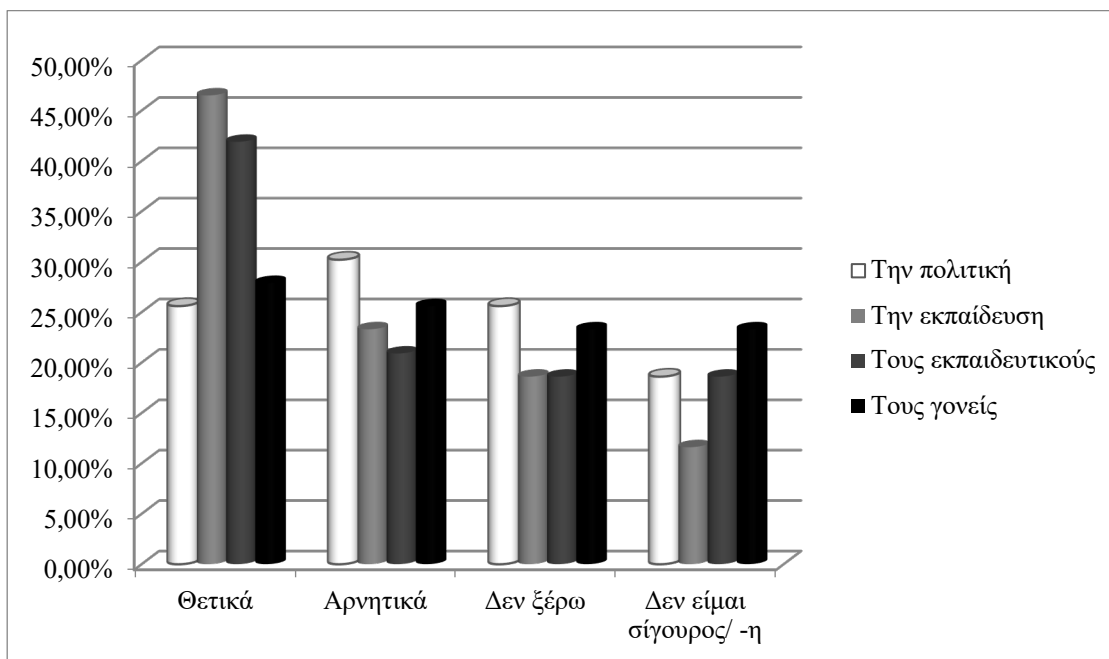
Γράφημα 2 | Χρησιμότητα διαφορετικών ορθογραφικών συστημάτων

Σε μεγάλο ποσοστό οι συμμετέχοντες υποστηρίζουν ότι γενικά τα λάθη πρέπει να διορθώνονται (Γράφημα 3). Η ανάγκη διόρθωσης όμως κλιμακώνεται ανάλογα με τις εκπαιδευτικές συνθήκες. Κατά συνέπεια, τα ορθογραφικά λάθη πρέπει να διορθώνονται κατά κύριο λόγο στις λυκειακές τάξεις (90,70%) και όταν υπάρχει κανόνας ή/ και ετυμολογική ερμηνεία του ορθογραφημένου τύπου (83,70% και 88,40%, αντιστοίχως). Υψηλά παραμένουν τα ποσοστά ακόμη και για τις μικρότερες τάξεις του Δημοτικού ώστε να παρέχεται στα παιδιά η δυνατότητα εξάσκησης (79,10%), ενώ δεν απουσιάζει και ένα μεγάλο ποσοστό συμμετεχόντων οι οποίοι προκρίνουν την χωρίς εξαίρεση διόρθωση των ορθογραφικών λαθών (65,10%).

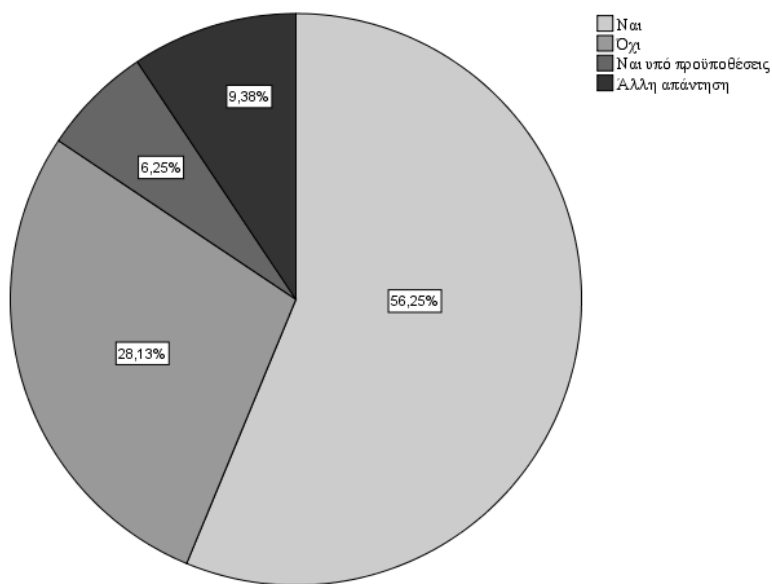
Γράφημα 3 | Αναγκαιότητα διόρθωσης ορθογραφικών λαθών

Οι συμμετέχοντες στην πλειοψηφία τους δείχνουν να έχουν σαφείς απόψεις σχετικά με τους παράγοντες που επηρεάζουν και καθορίζουν τις τάσεις εκσυγχρονισμού και απλοποίησης της ορθογραφίας (Γράφημα 4). Αυτοί είναι η πολιτική, η εκπαίδευση γενικά, οι εκπαιδευτικοί ειδικά και οι γονείς. Οι συμμετέχοντες θεωρούν ότι οι τάσεις εκσυγχρονισμού και απλοποίησης της ορθογραφίας ενθαρρύνονται από την εκπαίδευση, γενικά (46,50%), και τους εκπαιδευτικούς, ειδικότερα (41,90%), ενώ αποθαρρύνονται από την πολιτική (30,20%) και τους γονείς (25,60%). Προκύπτει, λοιπόν, ότι οι συμμετέχοντες δεν δείχνουν να εμπιστεύονται την εκπαίδευση και τους φορείς υλοποίησής της, τουλάχιστον ως προς το θέμα της διαφύλαξης και διατήρησης του ορθογραφικού συστήματος της Ελληνικής. Η αμφισβήτηση αυτή γίνεται ακόμη εντονότερη όταν παρακάτω παρατίθενται κάποιες σχετικές καταγεγραμμένες απόψεις των συμμετεχόντων.

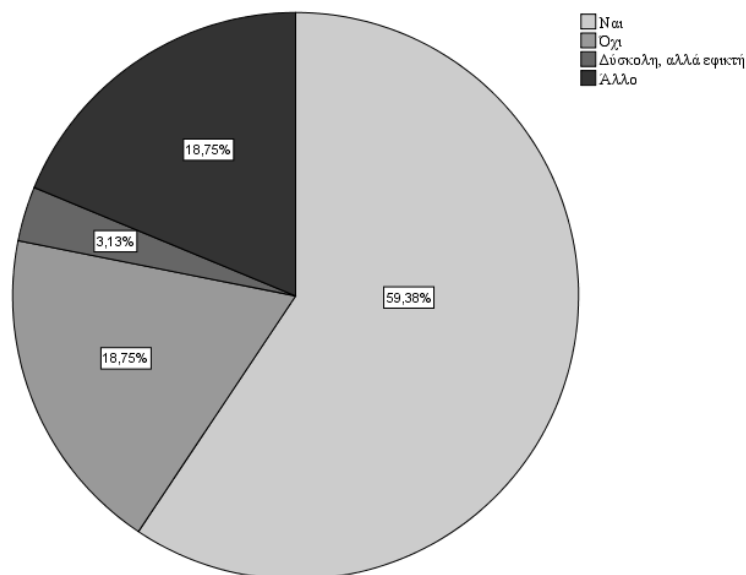

Γράφημα 4 | Παράγοντες διαμόρφωσης εκπαιδευτικής πολιτικής

Ενδιαφέρουσες είναι οι απόψεις των συμμετεχόντων σχετικά με το αν είναι δυνατόν να αλλάξει μεμονωμένα η ορθογραφική μορφή μιας λέξης αλλά και γενικότερα το ορθογραφικό σύστημα μιας γλώσσας. Οι συμμετέχοντες είναι κατά βάση αρνητικοί στο να αλλάξει ο ορθογραφικός τύπος μεμονωμένων λέξεων (56,30%), αν και κάποιες φορές μπορούν να την δεχτούν υπό προϋποθέσεις (6,30%) (γράφημα 5). Βρίσκουν, ωστόσο, ακόμη δυσκολότερο (59,40%) το να αλλάξει/ αναθεωρηθεί/ υποστεί γενικότερες τροποποιήσεις συνολικά το ορθογραφικό σύστημα μιας γλώσσας. Σε ακόμη μικρότερο ποσοστό υποστηρίζεται ότι θα ήταν δύσκολη, αλλά εφικτή μια τέτοια αναθεώρηση (3,10%) (Γράφημα 6).

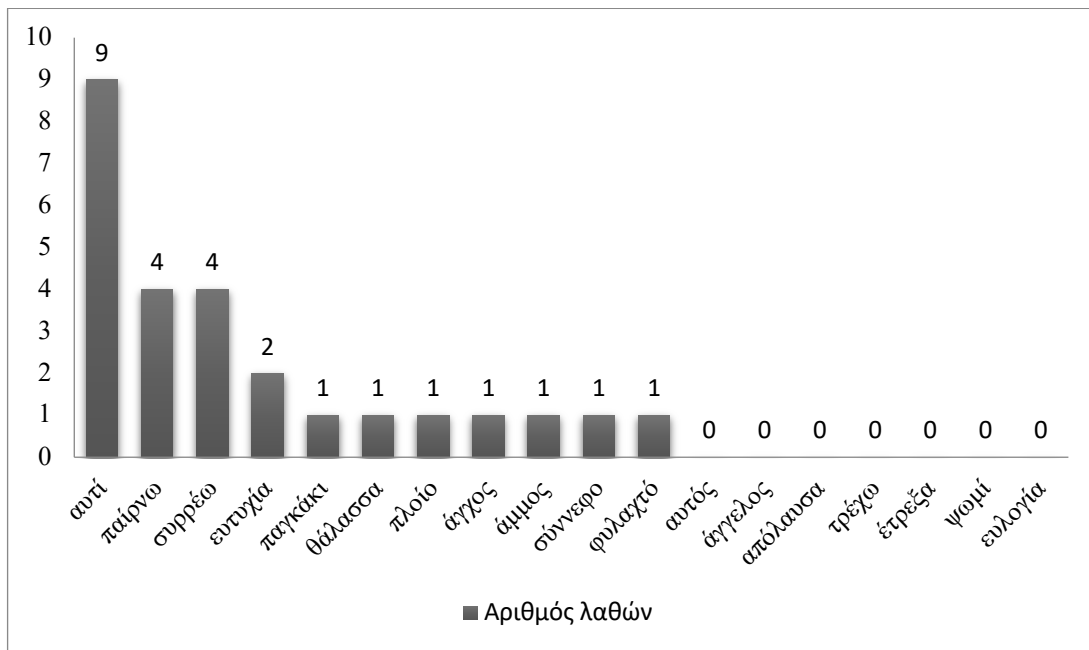
Γράφημα 5 | Ορθογραφική αναθεώρηση/ απλοποίηση μεμονωμένων λέξεων

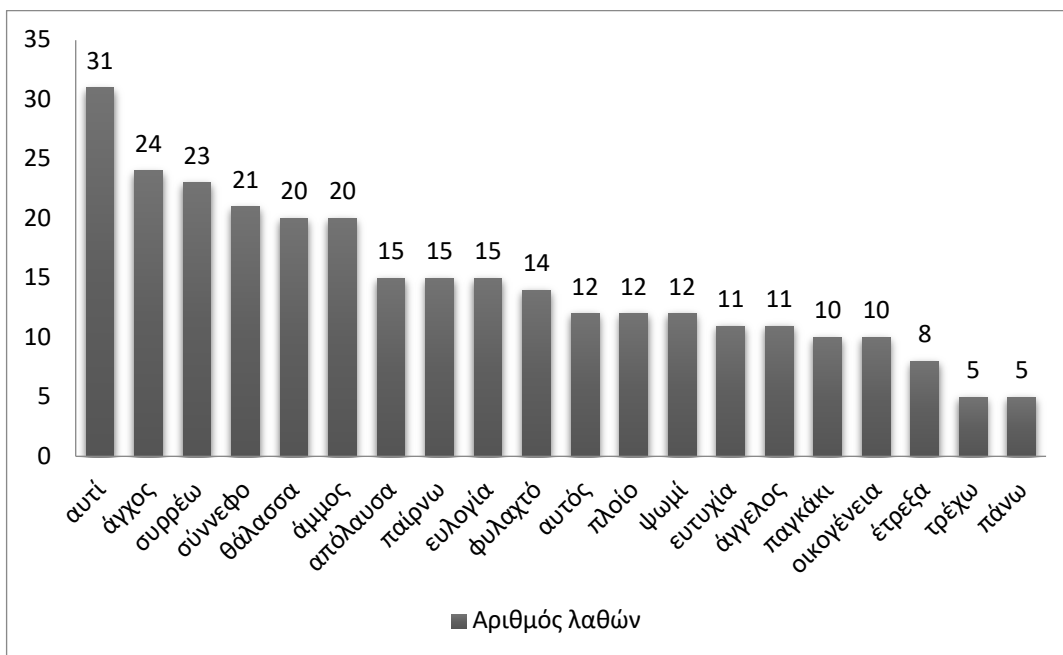
Γράφημα 6 | Ορθογραφική αναθεώρηση/ απλοποίηση ορθογραφικών συστημάτων

Τα γραφήματα 7-9 δείχνουν τη συχνότητα λαθών σε ομάδες μαθητών Στ' Δημοτικού και ενηλίκων (βλ. Τζακώστα 2020) και της παρούσας πειραματικής ομάδας. Παρατηρούμε ότι η ομάδα των μαθητών Δημοτικού σημειώνει λιγότερα ορθογραφικά λάθη από την αντίστοιχη ομάδα ενηλίκων. Αυτό είναι πιθανότατα το αποτέλεσμα της συστηματικής γλωσσικής διδασκαλίας της οποίας τυγχάνουν οι μαθητές Δημοτικού. Τόσο η ομάδα των μαθητών Δημοτικού όσο και η ομάδα των ενηλίκων σημειώνουν περισσότερα λάθη στην

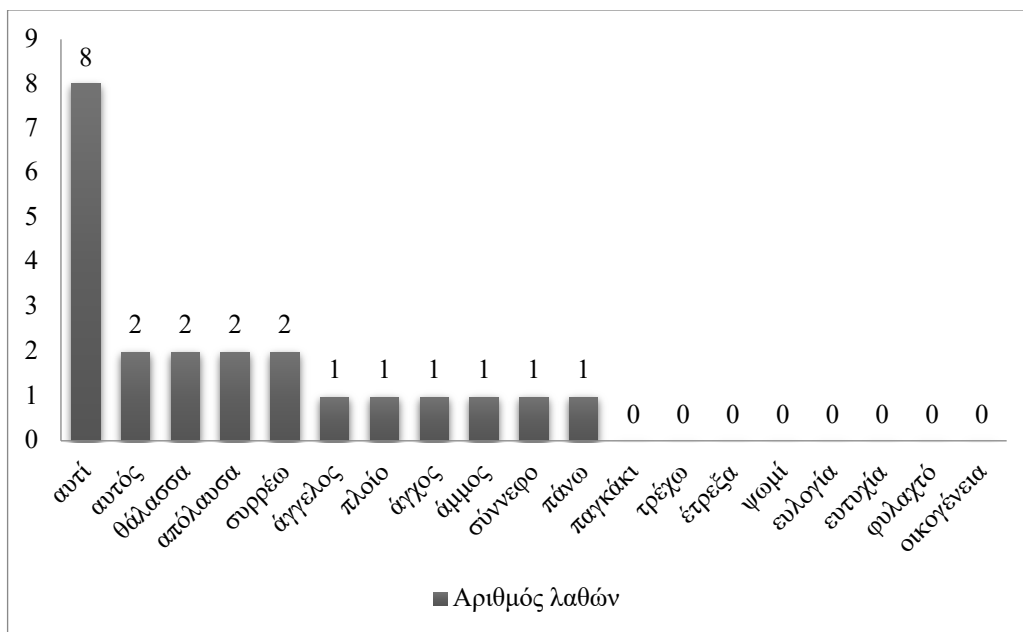
λέξη ‘αυτί’. Υποθέτουμε ότι ο λόγος γι’αυτήν την επιλογή εδράζεται στο ότι οι συμμετέχοντες στην έρευνα δεν βρίσκουν ετυμολογικό έρεισμα το οποίο να τους διευκολύνει. Από την άλλη μεριά, λιγότερα λάθη σημειώνονται σε λέξεις με πολύ απλή ορθογραφική μορφή ή/ και υψηλή συχνότητα εμφάνισης, επομένως και εύκολες να απομνημονευθούν ως προς την ορθογραφική τους μορφή (π.χ. ‘σύννεφο’, ‘έτρεξα’, ‘πάνω’). Η ομάδα των Ελλήνων τις διασποράς σημειώνει τα λιγότερα λάθη συγκριτικά προς τις υπόλοιπες ομάδες γεγονός που πιθανότατα αποδίδεται στο υψηλότερο επίπεδο μόρφωσης. Αρκετοί από τους συμμετέχοντες ‘αναγκάστηκαν’ να υποστούν ήδη μια αναθεώρηση του ορθογραφικού συστήματος της Ελληνικής με την κατάργηση του πολυτονικού συστήματος, όπως θα προκύψει παρακάτω από τα σχόλια των ίδιων των συμμετεχόντων, οπότε θεωρούν μια δεύτερη αναθεώρηση ανώφελη, άρα και περιττή. Τέλος, θεωρούμε πως η απόσταση που υπάρχει ανάμεσα σε αυτούς και την Ελλάδα τους εμποδίζει να διαπιστώσουν τις αλλαγές που συμβαίνουν στην γλώσσα που μιλιέται στην Ελλάδα και τα προβλήματα που παρατηρούνται κατά τη γλωσσική διδασκαλία στα ελληνικά σχολεία.

Γράφημα 7 | Συχνότητα λαθών – μαθητές Στ’ Δημοτικού

Γράφημα 8 | Συχνότητα λαθών – ενήλικες φυσικοί ομιλητές της Ελληνικής

Γράφημα 9 | Συχνότητα λαθών – Έλληνες της διασποράς

Είναι σημαντικό να παραθέσουμε κάποιες από τις απόψεις που διατυπώθηκαν από τους ίδιους τους συμμετέχοντες σχετικά με το ερώτημα «Θεωρείτε ότι θα ήταν δύσκολο να αλλάξει το ορθογραφικό σύστημα μιας γλώσσας;», οι οποίες ρίχνουν φως στους λόγους που πραγματικά επηρεάζουν την γραφηματική εκφορά μας γλώσσας.

A. «μόνο στην Ελλάδα γίνεται αγώνας να αλλάξει [η ορθογραφία] από τους γνωστούς ολετήρες. Σε καμία άλλη χώρα δεν θα γινόταν δεκτή η αλλαγή της γλώσσας. Μόνη λύση επιστροφή στα αρχαία Ελληνικά».

B. «Θεωρώ πιθανό να μας κυβερνάνε αυτοί οι προδότες των συριζανελ για ακομα 30 χρόνια, ότι μπορείτε θα το καταστρέψετε είναι βέβαιο. Βόρειοι και Νότιοι Μακεδόνες.. ακομα μια επιτυχία της αριστεράς και της προόδου απο τους συνεχιστές αυτών που σφάζανε με κονσερβοκούτια αμάχους.»

Γ. «Αν την διαπραγματευτεί ο «Αλέκης», ο «Γιάνης» και το αριστερό μειοδοτικό και προδοτικό συνάφι σας της αριστεράς που έχει κατακλύσει τα πανεπιστήμια στην Ελλάδα με την λογικές αυτές όλα είναι πιθανά»

Δ. «Δεν θεωρώ ότι είναι δύσκολο, η γλώσσα είναι ζωντανός οργανισμός που αντικατοπτρίζει συγχρονως αναγκες. Διαφωνώ με την απλοποίηση, επηρεάζει την κατανόηση των λεξεων σε βαθος. --- Παρακαλώ δειτε την απαντηση μου στο προηγουμενο πεδιο. Η ορθογραφικη αλλαγη με βρισκει εναντια, αν και κατανωω οτι ως ενα βαθμο ειναι αναποφευκτη. Επισης ομωσ κατανωω την αναγκη για απλουστευση και ευκολια. Για παραδειγμα προσωπικα δεν χρησημοποιω τονους (απο παιδι), και αντιλαμβανομαι οτι μια γραφη χωρις τονους θα μπορουσε να δημιουργησει προβληματα κυριωσ προσβασης στη γλωσσα απο ανθρωπους που δεν ειναι αμιγως ελληνοφωνοι, ειτε απο παιδια τα οποια μεγαλωνουν και φοιτουν σε μερη οπου μπορει να μην επαρκει η διδασκαλια ή η γονεικη φροντιδα ωστε να μαθουν να διαβαζουν σωστα λεξεις χωρις τη βοηθεια των τονων.»

Ε. «Δύσκολο λόγω συνήθειας. Επίσης δεν θεωρώ καθόλου σωστό κάτι τέτοιο να γίνει. Η ελληνική γλώσσα πρέπει να βρίσκεται όσο πιο κοντά στις ρίζες της, προκειμένου εμείς οι ίδιοι να μην ξεχνάμε ποιοι είμαστε. Υπό αυτό το πρίσμα είμαι ενάντια στην κατάργηση του πολυτονικού συστήματος (αν και ο ίδιος δεν το διδάχθηκα ποτέ), και θα αντιταχθώ σε οποιοδήποτε επιθυμεί να απλοποιήσει περαιτέρω την ελληνική γλώσσα προκειμένου να διευκολύνει δήθεν την εκμάθησή. Στο βιβλίο 1984 το αυταρχικό καθεστώς επιχειρεί σκοπίμως να απλοποιήσει τη γλώσσα προκειμένου να αποβλακώσει τους πολίτες και να τους ελέγχει καλύτερα. Ελπίζω να μην ζω σε μια εποχή όπου η ελληνική γλώσσα πάθει το ίδιο.»

Στ. «Θεωρώ ότι είναι αχρείαστο. Φωνητική ορθογραφία έχουν μόνο οι τεχνικές γλώσσες όχι οι ιστορικές.»

Ζ. «Το ερωτηματολόγιο σας είναι κακοσχεδιασμένο. Οι ερωτήσεις σας συνιστούν τις απαντήσεις που θα θέλατε η περιμμενετε.»

Οι απόψεις των συμμετεχόντων συμπυκνώνονται σε τρία ρεύματα. Στο πρώτο, ο μείζων παράγοντας που επηρεάζει τις απόψεις των συμμετεχόντων είναι η πολιτική. Όπως προκύπτει από τα Α, Β, Γ η πολιτική ηγεσία τη στιγμή διεξαγωγής της έρευνας θεωρείται υπεύθυνη για την ορθογραφική εκφύλιση της Ελληνικής. Στο δεύτερο ρεύμα ανήκουν αυτοί οι οποίοι αναγνωρίζουν την θετική επίδραση μιας πιθανής αναθεώρησης του ορθογραφικού συστήματος της Ελληνικής κατά την διδασκαλία και εκμάθηση της Ελληνικής, ωστόσο, δεν την θεωρούν εφικτή (Δ, Ε). Τέλος, στο τρίτο ρεύμα ανήκουν όσοι θεωρούν ότι μια αναθεώρηση της ορθογραφίας βάσει φωνητικών αρχών είναι αχρείαστη (Στ), μάλιστα βλέπουν 'δόλο' πίσω από οποιαδήποτε τέτοια προσπάθεια, ακόμη και πίσω από τη διεξαγωγή της παρούσας έρευνας (Ζ). Παρόλ' αυτά, ούτε αυτοί οι ένθερμοι υποστηρικτές της ιστορικής ορθογραφίας αποφεύγουν τα 'λάθη'.

Συνοψίζοντας, στην έρευνα παρατηρούμε ότι οι Έλληνες των ΗΠΑ κάνουν πολύ λιγότερα ορθογραφικά λάθη από οποιαδήποτε άλλη ομάδα συμμετεχόντων στην έρευνα (μαθητές δημοτικού σχολείου, ενήλικες, φοιτητές της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης). Αυτό

μπορεί να αποδίδεται στο υψηλότερο μορφωτικό επίπεδο των συμμετεχόντων αλλά και στην απόσταση που έχει δημιουργηθεί ανάμεσα σε αυτούς και την Μητρόπολη, δεδομένης της μακράς παραμονής τους στις Η.Π.Α. Στην πλειοψηφία τους οι συμμετέχοντες ζουν για περισσότερα από 10 χρόνια στις Η.Π.Α. Το γεγονός αυτό τους έχει απομακρύνει από την σχολική πραγματικότητα και ειδικά από τα προβλήματα που εμφανίζονται κατά την διδασκαλία και εκμάθηση της ελληνικής ορθογραφίας, δεδομένης της αδυναμίας, πολλές φορές, ετυμολογικής ερμηνείας συμμετέχοντες επίσης δείχνουν προτίμηση στην ιστορική ορθογραφία και τη διατήρηση της με τους λόγους να παραμένουν ασαφείς σε πλείστες περιπτώσεις. Ωστόσο, οι λόγοι αυτοί γίνονται σαφείς όταν φαίνεται ότι οι πολιτικές τους πεποιθήσεις μάλλον επηρεάζουν την στάση τους απέναντι σε μια πιθανή αναθεώρηση της ορθογραφίας. Η ασάφεια των στάσεων των συμμετεχόντων ενισχύεται από το γεγονός ότι περισσότεροι ήταν αυτοί που συμπλήρωσαν το ερωτηματολόγιο ειδικών γνώσεων ($E1 = 43$), ενώ λιγότεροι συμπλήρωσαν αυτό που ζητούσε την εκ μέρους των συμμετεχόντων ερμηνεία των απόψεών τους ($E2 = 32$).

4 Σύνοψη

Στο παρόν άρθρο εξετάσαμε τις απόψεις Ελλήνων της διασποράς σχετικά με την πιθανότητα έστω και μερικής αναθεώρησης του ορθογραφικού συστήματος της Ελληνικής. Πιο συγκεκριμένα, οι Έλληνες της Αμερικής που συμμετείχαν στην έρευνα εξέφρασαν έντονο σκεπτικισμό σχετικά με τη χρησιμότητα μιας τέτοιας αναθεώρησης. Ο σκεπτικισμός αυτός φαίνεται να καθορίζεται από τις πολιτικές στάσεις των συμμετεχόντων καθώς και από την απομάκρυνσή τους από την ελληνική πραγματικότητα και από τις εύλογες και αντικειμενικές δυσκολίες που εμφανίζονται κατά τη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας (ολοένα και μεγαλύτερη απόσταση ανάμεσα στην ομιλούμενη γλώσσα και τα αρχαία ελληνικά που διδάσκονται στο σχολείο, έλλειψη ετυμολογικού και φωνητικού ερείσματος για τη διατήρηση της ιστορικής ορθογραφίας κ.ά.). Μάλιστα, ο σκεπτικισμός αυτός είναι ακόμη εντονότερος από τον σκεπτικισμό που εκφράζουν όλες οι υπόλοιπες ομάδες συμμετεχόντων στην έρευνα (ελληνόφωνα μονόγλωσσα παιδιά, ελληνόφωνοι μονόγλωσσοι ενήλικες) (βλ. Τζακώστα 2020, υπό προετ. α, υπό προετ. β). Παρόλ' αυτά, όπως θα δείξουμε σε μελλοντική αναλυτική παρουσίαση των δεδομένων μας, τα τελευταία στην πραγματικότητα υπογραμμίζουν την ανάγκη μιας έστω και μερικής αναθεώρησης του ορθογραφικού συστήματος της Ελληνικής ως της ενδεδειγμένης πρακτικής (Τζακώστα υπό προετ. β). Το γεγονός αυτό θα διευκολύνει την διδασκαλία της ελληνικής τόσο ως μητρικής όσο και ως δεύτερης γλώσσας σε τυπικούς και μη τυπικούς πληθυσμούς (βλ. Τριανταφυλλίδης 1988).

Βιβλιογραφία

Carlisle, Joanne F. 1988. "Knowledge of Derivational Morphology and Spelling Ability in Fourth, Sixth, and Eighth Graders." *Applied Psycholinguistics* 9:247-266.

- Cheung, Him, Hsuan-Chi Chen, Chun Yip Lai, On Chi Wong, και Melanie Hills. 2001. "The Development of Phonological Awareness: Effects of Spoken Language Experience and Orthography." *Cognition* 81:227–241.
- Γιαννικοπούλου, Αγγελική Α. 2001. *Η Γραπτή Γλώσσα στο Νηπιαγωγείο*. Αθήνα: Καστανιώτης.
- Cutler, Anne, Rebecca Treiman, και Brit van Ooijen. 2010. "Strategic Deployment of Orthographic Knowledge in Phoneme Detection." *Language and Speech* 53(3):307-320.
- Escudero, Paola, και Karin Wanrooij. 2010. "The Effect of L1 Orthography on Non-Native Vowel Perception". *Language and Speech* 53(3): 343-365.
- Goswami, Usha, Johanness C. Ziegler, και Ulla Richardson. 2005. "The Effects of Spelling Consistency on Phonological Awareness: A Comparison of English and German." *Journal of Experimental Child Psychology* 92:345–365.
- Hayes-Harb, Rachel, Janet Nicol, και Jason Barker. 2010. "Learning the Phonological Forms of New Words: Effects of Orthographic and Auditory Input." *Language and Speech* 53(3):367-381.
- Jones, Maro B. 1921. "The Revised Portuguese Orthography." *Hispania* 4(4):168-174.
- Καλαμπούκας, Δημήτριος. 2017. *Νεοελληνική ορθογραφία: Αναγκαίο κακό ή άταφος νεκρός*; Αθήνα. Αυτοέκδοση.
- Καραντζόλα, Ελένη. 1999. "Ορθογραφική Ρύθμιση στις 'Ισχυρές' και 'Ασθενείς' Γλώσσες της Ευρωπαϊκής Ένωσης." Στο Αναστάσιος – Φοίβος Χρηστίδης (επιμ.), *'Ισχυρές' και ασθενείς' γλώσσες στην ευρωπαϊκή ένωση. Όψεις του Γλωσσικού Ηγεμονισμού*, 815-818. Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας.
- Kyte, Christian S., και Carla J. Johnson. 2006. "The Role of Phonological Decoding in Orthographic Learning". *Journal of Experimental Child Psychology* 93:166-185.
- Μουζάκη, Αγγελική, και Αθανάσιος Πρωτόπαπας, επιμ. 2010. *Ορθογραφία: μάθηση και διαταραχές*. Αθήνα: Gutenberg.
- Νόμος 309/1976. *Περί Οργανώσεως και Διοικήσεως της Γενικής Εκπαιδεύσεως*.
- Nunes, Terezinha, Peter Brynat, και Jenny Olsson. 2003. "Learning Morphological and Phonological Spelling Rules: An Intervention Study." *Scientific Studies of Reading* 7:289–307.
- Pan, Ning, και Liang Chen. 2005. "Phonological/ Phonemic Awareness and Reading: A Cross-linguistic Perspective". *Journal of Multilingual Communication Disorders* 3:145–152.
- Παντελιάδου, Σουζάνα, και Γιώργος Μπότσας. 2007. *Μαθησιακές Δυσκολίες: Γενικές Έννοιες και Χαρακτηριστικά*. Θεσσαλονίκη: Γράφημα.
- Παπαδοπούλου-Μανταδάκη, Σμαράγδα. 2008. *Η Μάθηση της Ορθογραφίας. Τρεις Μελέτες*. Αθήνα; Μεταίχμιο.
- Παπαναστασίου, Γεώργιος. 2008. *Νεοελληνική Ορθογραφία. Ιστορία, Θεωρία, Εφαρμογή*. Θεσσαλονίκη: ΙΝΣ.
- Papavrou, Andreas N., και Jim Davy. 1999. "Orthographic Simplification and Reading Comprehension". Στο Amalia Mozer (επιμ.), *Proceedings of the 3rd International Conference of Greek Linguistics*, 873-881. Athens: Ellinika Grammata.
- Pattamadilok, Chottiga, Helene Lafontaine, Jose Morais, και Regine Kolinsky. 2010. "Auditory Word Serial Recall Benefits from Orthographic Regularities". *Language and Speech* 53(3):321-341.

- Perre, Laetitia, και Johanness C. Ziegler. 2008. “On-Line Activation of Orthography in Spoken Word Recognition”. *Brain Research* 1188:132–138.
- Πετρούνιας, Ευάγγελος. 1984. *Νεοελληνική Γραμματική και Συγκριτική Ανάλυση*. Θεσσαλονίκη: University Studio Press.
- Share, David L. 1999. “Phonological Recoding and Orthographic Learning: a Direct Test of the Self-teaching Hypothesis”. *Journal of Experimental Child Psychology* 72:95–129.
- Simon, Ellen, και Mieke van Herreweghe. 2010. “The Relation Between Orthography and Phonology from Different Angles: Insights From Psycholinguistics and Second Language Acquisition”. *Language and Speech* 53.3:303-306.
- Snowling, Margaret J. 2000. “Language and Literacy Skills: Who is at Risk and Why?” Στο Dorothy Vera Margaret Bishop, και Laurence B. Leonard (επιμ.), *Speech and Language Impairments in Children: Causes, Characteristics, Intervention and Outcome*, 254-259. Hove, East Sussex: Psychology Press.
- Taft, Marcus. 2001. “Processing of Orthographic Structure by Adults of Different Reading Ability”. *Language and Speech* 44:351–376.
- Tyler, Michael D., και Denis K. Burnham. 2006. “Orthographic Influences on Phoneme Deletion Response Times”. *Quarterly Journal of Experimental Psychology* 59:2010–2031.
- Τζακώστα, Μαρίνα. 2012. “Ιστορικές Μεταρρυθμίσεις του Ορθογραφικού Συστήματος της Ελληνικής: μια Αναθεώρηση που Επίκειται”. Στο *Ηλεκτρονικά Πρακτικά του 6^{ου} Επιστημονικού Συνεδρίου Ιστορίας της Εκπαίδευσης με Θέμα «Ελληνική Γλώσσα και Εκπαίδευση»*. Πάτρα: Εργαστήριο Ιστορικού Αρχείου Διεθνούς και Νεοελληνικής Εκπαίδευσης, Παν/μιο Πατρών.
- Τζακώστα, Μαρίνα. 2020. Ορθογραφικά Απολιθώματα και Σκέψεις περί Ορθής Γραφής. Η Περίπτωση Ελληνόφωνων Μαθητών Δημοτικού Σχολείου και Ενηλίκων. *Μελέτες για την Ελληνική Γλώσσα* 40.
- Τζακώστα, Μαρίνα. υπό προετ. α. Ορθογραφικά Απολιθώματα και Σκέψεις Περί Ορθής Γραφής: Η Περίπτωση των Σπουδαστών Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης. Χειρόγραφο, Ρέθυμνο: Πανεπιστήμιο Κρήτης.
- Τζακώστα, Μαρίνα. υπό προετ. β. Ορθογραφικά Λάθη και Σκέψεις Περί Ορθής Γραφής. Χειρόγραφο, Ρέθυμνο: Πανεπιστήμιο Κρήτης.
- Tzakosta, Marina, Chariklia Christianou, και Fotini Kalisperaki. 2011. “The Role of Phonological Perception in Learning the Orthographic System of Greek: Is there Anything that Needs to Change?” *Μελέτες για την Ελληνική Γλώσσα* 31:541-553.
- Tzakosta, Marina, και Aspasia Dimtsa. 2012. “Obstacles in Learning the Greek Orthography: The Case of Students with Learning Disabilities”. *Μελέτες για την Ελληνική Γλώσσα* 32:454-463.
- Tzakosta, Marina, και Afroditi Stavgiannoudaki. 2013. “Cluster Production in Greek SLI Children: A Typological Account of Two-Member Consonant Clusters”. Στο Stavroula Stavrakaki, Marima Lalioti, και Polyxeni Kanstantinopoulou (επιμ.), *Advances in Language Acquisition*, 454-463. Cambridge: Cambridge Scholars Publishing.
- Τριανταφυλλίδης, Μανόλης. 1988 [1941] *Νεοελληνική Γραμματική (της Δημοτικής)*. *Ορθογραφικός Οδηγός*. 3η έκδοση. Θεσσαλονίκη: ΙΝΣ.

Υπουργική πράξη ΦΕΚ 900.43/4/9/14145/2.12.1981. *Εισαγωγή του Μονοτονικού Συστήματος.*

Verhoeven, Ludo, και Charles Perfetti. 2003. "The Role of Morphology in Learning to Read". *Scientific Studies of Reading* 7(3):209-217.